

Από ιστολόγιο του iMFdirect:

Διδάγματα από την κρίση που θα πρέπει να θυμούνται οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής στην Ευρώπη

του [Marek Belka](#)

Ας δούμε στη συνέχεια μερικά από τα διδάγματα της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης για τους υπευθύνους χάραξης πολιτικής στην Ευρώπη. Στις πέντε προηγούμενες αναρτήσεις μου, εξέτασα τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τόσο οι προηγμένες όσο και οι αναδυόμενες οικονομίες της Ευρώπης, καθώς εξερχόμαστε από την οξεία φάση της κρίσης. Τα ερωτήματα στα οποία προσπάθησα να απαντήσω περιελάμβαναν τα εξής: Με ποιο σχήμα και με ποια μορφή θα επιβιώσει της κρίσης η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση; Θα μπορέσει η Ανατολική Ευρώπη να διατηρήσει την εντυπωσιακή κάλυψη της υστέρησής της σε σχέση με το βιοτικό επίπεδο της Δυτικής Ευρώπης;

Για την τελική μου ανάρτηση μου στην παρούσα σειρά του [iMFdirect](#), αποφάσισα να δώσω έναν προσωπικό τόνο και να αξιοποιήσω την πείρα μου ως πρώην υπευθύνου χάραξης πολιτικής. Έτσι, παρότι το παρόν άρθρο βασίζεται στις πέντε προηγούμενες αναρτήσεις, τις υπερβαίνει και περιλαμβάνει ορισμένα εξαιρετικά υποκειμενικά σχόλια σχετικά με τα διδάγματα τα οποία πιστεύω ότι οι μεταρρυθμιστές στην Ανατολική Ευρώπη πρέπει να αποκομίσουν από την κρίση. Και, παρότι επικεντρώνομαι κυρίως στις χώρες εκτός της ευρωζώνης, είναι σαφές ότι η ευρωζώνη θα χρειασθεί να αντιμετωπίσει μακροχρόνιες προκλήσεις, όπως επισήμανα στην ανάρτηση με τίτλο [Μετά την κρίση, διακυβεύονται ακόμη πολλά στην ευρωζώνη](#).

Η μετάβαση υπήρξε αναμφισβήτητη επιτυχία

Η μετάβαση από τον κεντρικό σχεδιασμό της οικονομίας σε οικονομίες βασισμένες στην αγορά παραμένει αναμφισβήτητη επιτυχία. Παρά την κρίση, η βασισμένη στην αγορά οικονομία παραμένει η μόνη διαθέσιμη δυνατότητα, και κανείς δεν αναφέρεται στον κεντρικά σχεδιασμένο σοσιαλισμό ως βιώσιμη εναλλακτική δυνατότητα. Επιπλέον, ο κοινωνικός ιστός στις αναδυόμενες οικονομίες της αγοράς φαίνεται εύρωστος. Προς το παρόν τουλάχιστον, δεν διακρίνονται σοβαρές κοινωνικές αναταραχές.

Η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ωφέλησε σημαντικά τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Στην πορεία προς την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), οι θεσμοί ενισχύθηκαν, και τα νέα μέλη απέκτησαν πρόσβαση στην ενιαία αγορά της ΕΕ. Κατά την παγκόσμια οικονομική κρίση, τα διαρθρωτικά κονδύλια της ΕΕ αποτέλεσαν ένα υγιές συμπλήρωμα στη ροή των επενδύσεων, και οι χώρες εκείνες που επλήγησαν περισσότερο απέκτησαν πρόσβαση στη διευκόλυνση στήριξης του ισοζυγίου πληρωμών της ΕΕ. Ωστόσο, η [«αύρα» της ΕΕ](#) – χάρη στην οποία οι αναδυόμενες αγορές απέφυγαν, δυνάμει της συμμετοχής τους στην ΕΕ, να πληρώσουν

περισσότερα για να δανεισθούν εξωτερικά κονδύλια – δεν υπάρχει πια. Σήμερα έχει περισσότερη σημασία τι κάνει ο καθένας από άποψη πολιτικών.

Επομένως, ποια είναι τα σημαντικότερα διδάγματα της κρίσης για τους υπευθύνους χάραξης πολιτικής;

Οι καλές πολιτικές και οι εύρωστοι θεσμοί έχουν σημασία. Οι χώρες με μη βιώσιμες δημοσιονομικές πολιτικές και αδύναμους θεσμούς ήταν οι πρώτες που κατέρρευσαν, και διέθεταν επίσης μικρότερα περιθώρια αντίδρασης στην κρίση μέσω δημοσιονομικών κινήτρων. Όμως, οι καλές πολιτικές υπερβαίνουν τις δημοσιονομικές και νομισματικές αποκρίσεις. Πρέπει να επεκτείνονται στη ρύθμιση και στην εποπτεία των τραπεζών και γενικότερα στην ποιότητα των δημόσιων θεσμών.

Δύο παραδείγματα έρχονται αμέσως στο μυαλό. Οι εύρωστοι θεσμοί και η πολιτική αποφασιστικότητα της Εσθονίας επέτρεψαν στη χώρα να διατηρήσει το έλλειμμα του προϋπολογισμού της κάτω του 3% του ΑΕγχΠ σε μια εποχή εξαιρετικής παρακμής της οικονομικής δραστηριότητας. Η κεντρική τράπεζα της Ρουμανίας, με την ανεξαρτησία και την καλή διαχείρισή της, βοήθησε τη χώρα να επιβιώσει μιας δυνητικής κρίσης ρευστότητας κατά την πρόσφατη προεδρική προεκλογική εκστρατεία.

Οι καλές δημοσιονομικές πολιτικές ξεκινούν στις καλές εποχές. Εάν πιστεύετε ότι η ανάπτυξη και η ευημερία σας επιτρέπουν να εφησυχάσετε και να απολαύσετε την κατάσταση, αντί να εξοικονομείτε χρήματα για μια δύσκολη ώρα, μπορείτε να ξεχάσετε τα δημοσιονομικά κίνητρα, όταν θα απαιτηθούν, ή ακόμη την ενεργοποίηση των αυτόματων σταθεροποιητών στη διάρκεια μιας ύφεσης.

Και οι δημοσιονομικοί σταθεροποιητές έγιναν πάλι επίκαιροι! Στο παρελθόν, στην Ανατολική Ευρώπη, μια κρίση συνδεόταν αυτομάτως με περικοπή δαπανών. Τώρα, είμαστε και πάλι κεύσσιανιστές – το μήνυμα έρχεται από τη Δύση και από μερικές χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, και συγκεκριμένα την Τσεχική Δημοκρατία και την Πολωνία, οι οποίες μπόρεσαν να παράσχουν δημοσιονομικά κίνητρα.

Μην παραβλέπετε τις δαπάνες. Ακόμη και αν ο προϋπολογισμός φαίνεται καλός σε περιόδους οικονομικής άνθησης, σε περίπτωση χρεοκοπίας τα φορολογικά έσοδα μειώνονται και θα βρεθείτε επικίνδυνα εκτεθειμένοι. Επίσης, δεν μπορείτε να έχετε ένα φορολογικό σύστημα παρόμοιο με εκείνο του Χονγκ Κονγκ, εάν θέλετε επίσης κοινωνικές υπηρεσίες αντίστοιχες εκείνων της Σκανδιναβίας.

Οι εισροές κεφαλαίων είναι καλές, αλλά ορισμένες είναι καλύτερες από άλλες. Αυτές που αυξάνουν την παραγωγική δυνατότητα πρέπει να υποστηρίζονται, αλλά εκείνες που απλώς τονώνουν τη ζήτηση πρέπει να παρακολουθούνται προσεκτικά. Σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να απαιτηθεί η μείωση των ανεπιθύμητων κεφαλαιακών ροών, για παράδειγμα μέσω προληπτικής εποπτείας, προκειμένου να διασφαλισθεί η χρηματοπιστωτική σταθερότητα. [Οι έλεγχοι στα κεφάλαια, τουλάχιστον σε ορισμένες περιπτώσεις, δεν πρέπει να αποκλείονται.](#)

Η πώληση εγχώριων τραπεζών σε ξένους (εξαιρετικά αμφιλεγόμενη ιδέα σε ορισμένες αναδυόμενες αγορές) αποδείχθηκε μια μάλλον καλή ιδέα. Οι τράπεζες ξένης ιδιοκτησίας συνέβαλαν στην ταχεία δημιουργία ενός σύγχρονου και αποδοτικού χρηματοπιστωτικού τομέα στην περιοχή. Ήλθαν επίσης με έναν μακροχρόνιο επενδυτικό ορίζοντα και, στην παρούσα κρίση, επέδειξαν προθυμία να διατηρήσουν τα ανοίγματά τους.

Οι πιέσεις της αγοράς και οι ανταγωνιστικές πιέσεις, λόγω του ανοίγματος των τραπεζικών αγορών, συνέβαλαν επίσης στην ενίσχυση των τραπεζών εγχώριων συμφερόντων. Για παράδειγμα, η ΡΚΟ ΒΡ της Πολωνίας και η Sberbank της Ρωσίας, αμφότερες εγχώριων συμφερόντων, αντιμετώπισαν την κρίση εξαιρετικά καλά. Όμως, άλλες τράπεζες εγχώριων συμφερόντων, όπως η Parex στη Λεττονία και η OTP στην Ουγγαρία, αντιμετώπισαν προβλήματα (έστω και εάν ο κίνδυνος χώρας ήταν εκείνος που έβλαψε περισσότερο την OTP). Αυτό που έχει πραγματικά σημασία είναι κατά πόσον οι τράπεζες διαθέτουν ένα βιώσιμο επιχειρηματικό μοντέλο, το οποίο δεν εξαρτάται από βραχυπρόθεσμη χρηματοδότηση «χονδρικής».

Η αυτορρύθμιση του ιδιωτικού τομέα έχει τα όριά της. Η τελική ευθύνη για την οικονομία μιας χώρας ανήκει στο κράτος. Η «διάσωση» είναι η λέξη του συρμού, καθώς οι μεταρρυθμιστές των αναδυόμενων αγορών στην Ευρώπη κοιτούν τα πρώην πρότυπά τους στο Ηνωμένο Βασίλειο, στις Ηνωμένες Πολιτείες και αλλού. Αυτό δεν σημαίνει επιστροφή σε ένα παντοδύναμο «σοσιαλιστικό» κράτος με τους διαβόητους ποσοτικούς στόχους και τη δημόσια ιδιοκτησία. Σημαίνει, όμως, ότι εάν τα πράγματα πάνε πραγματικά άσχημα, ο φορολογούμενος πολίτης μπορεί να κληθεί να πληρώσει τον λογαριασμό.

Πραγματισμός, πραγματισμός, πραγματισμός. Πολλοί (ενδεχομένως αφελείς) υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής στην Ανατολική Ευρώπη πρέπει να νιώθουν σχεδόν προδομένοι βλέποντας την ευκολία με την οποία οι κανόνες της πειθαρχίας της αγοράς εγκαταλείφθηκαν στη Δύση για την αποφυγή κοινωνικής αναταραχής και τη διατήρηση πολιτικής σταθερότητας. Πρέπει να παράσχουμε πολύ πιο εξειδικευμένα μηνύματα πολιτικής στις αναδυόμενες οικονομίες. Καθώς οι οικονομίες αυτές εξελίσσονται, το ίδιο συμβαίνει και με την εξειδίκευση των υπευθύνων για τη χάραξη πολιτικής σε αυτές.

Σε ώρες ανάγκες, μπορείτε να βασισθείτε στο ΔΝΤ. Το ΔΝΤ άκουσε, έμαθε και προσαρμόστηκε. Δεν είναι ένας κακός αστυνόμος, αλλά μάλλον ένας γιατρός. Μια επίσκεψη στην κλινική μας μπορεί να μην είναι η πιο ευχάριστη εμπειρία, αλλά για πόσο μπορεί κανείς να συνεχίσει να ζει απλώς με παυσίπονα; Και το ΔΝΤ έχει βελτιωθεί όσον αφορά την κατανόηση των πολλών διαφορετικών αναγκών των ασθενών του. Άλλωστε, όλοι μαθαίνουν.

Ο Marek Belka είναι διευθυντής του ευρωπαϊκού τμήματος του ΔΝΤ. Διετέλεσε προηγουμένως Αναπληρωτής Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ και Εκτελεστικός Γραμματέας της Οικονομικής Επιτροπής για την Ευρώπη του ΟΗΕ. Υπήρξε πρωθυπουργός της Πολωνίας από το 2004 έως το 2005 καθώς και αναπληρωτής πρωθυπουργός το 1997 και υπουργός Οικονομικών από το 2001 έως το 2002. Είναι συγγραφέας πολλών βιβλίων και άρθρων που εξετάζουν κοινωνικοοικονομικά ζητήματα.